

УДК 78.01:78.072

Інна Титаренко

ORCID iD 0000-0002-5848-631X

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії освітології,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-б, 04212 Київ, Україна,
i.tytarenko@kubg.edu.ua

ОСВІТОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ»

В статті проаналізовані чинники, які впливають на освітній процес та визначають зміст освіти; обґрунтована тенденція посилення ефективності освіти завдяки актуалізації соціально-культурних чинників в освітньому процесі; відображено взаємозв'язок між формуванням та здійсненням освітньої політики, функціонуванням системи освіти з суспільними реаліями та розвитком людської культури.

Ключові слова: чинники, соціальні чинники, культурні чинники, соціально-культурні чинники

© Титаренко Інна, 2017

Вступ. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено, що освіта є основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорукою майбутнього України, визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства, є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені (2002, с.1).

Аналізуючи соціально-економічний розвиток будь-якої країни необхідно враховувати освітній рівень суспільства як одного з факторів впливу на різноманітні сфери громадського життя. Освіта допомагає людині гармонійно пристосуватися до сучасного життя, забезпечує свободу

професійного, інтелектуального та соціального вибору. Рівень освіти визначає якість життя як суспільства в цілому, так і окремої особи зокрема, оскільки "метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору..."(Закон України «Про освіту»). Такі глобальні завдання вирішуються у процесі соціалізації через засвоєння людиною особистісних цінностей, соціальних норм та моделей поведінки.

Освіта як основа розвитку суспільства є об'єктом досліджень різних наукових галузей: філософії, соціології, культурології, педагогіки, психології, політики, економіки, права тощо(Ognevyuk V., Sysoieva S.,2015). Джерелом формування змісту освіти, на наш погляд, є соціальний досвід та культура народу, тому базовими напрямками, на яких має ґрунтуватися зміст системи освіти, є соціалізація та культуризація людини.

Основна **мета статті** полягає у теоретичному аналізі освітнологічного контексту поняття «соціально-культурні чинники».

Дослідники, які займаються вивченням проблем модернізації вітчизняної освіти, виокремлюють чинники, які впливають на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти. Наприклад, О.Карпюк пропонує такі чинники класифікувати за: 1) рівнем впливу людини (суб'єктивні чинники: демографічний, політико-правовий, соціально-психологічний, інфраструктура та кон'юнктура ринку, політико-правові, соціально-економічні; об'єктивні чинники: природно-географічний; регіонального розвитку, розвиток ринкових відносин та підприємництва, інновації, науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація та глобалізація освіти); 2) рівнем впливу на ринок освітніх послуг (зовнішні чинники: інтернаціоналізація освіти, глобалізація в контексті економіки, технологій та соціокультурного середовища, науково-технічний прогрес; внутрішні чинники: соціально-економічний розвиток країни, розвиток інновацій, ринкових відносин, регіональний розвиток, демографічний, інфраструктура,

політичні, природно-географічний); 3) характером впливу (позитивні; негативні); 4) функціональною ознакою (соціально-економічний, політико-правовий, соціально-психологічний чинники; глобалізація та інтернаціоналізація, демографічний чинник та регіональний розвиток; інновації; розвиток ринкових відносин) (Карпюк О.А., 2009).

Освіта в суспільстві виконує роль соціального амортизатора і є підсистемою держави, такою ж, як економіка, соціологія, політика, культура тощо, а тому забезпечення якісної освіти значною мірою залежить від відповідальності, довіри та балансу інтересів усіх учасників освітнього процесу.

О.В. Зінченко класифікує чинники, які впливають на якість освіти (Зінченко В.О., 2011, с.58). Перша група – чинники, що визначають зміст професійної підготовки, особливості організації та реалізації навчального процесу у вищому навчальному закладі – це вимоги ринку праці, держави та суспільства до сучасного фахівця; досягнення науки й техніки, можливі тенденції їх розвитку, які повинні бути враховані для формування змісту навчання; рівень загальноосвітньої підготовки абітурієнтів; матеріально-технічне та фінансове забезпечення навчального процесу; рівень інтеграції вищої освіти держави у світовий освітній простір; наявність чіткої державної політики у сфері підготовки фахівців; законодавче та нормативне забезпечення вищої освіти; взаємодія з роботодавцями. Друга група – чинники, що безпосередньо виявляються в навчальному процесі вищого навчального закладу: навчальні плани та програми підготовки фахівців; обрані форми, методи та засоби навчання; упровадження сучасних педагогічних та інформаційних технологій; наявність комплексів навчально-методичного забезпечення дисциплін; організація та педагогічне забезпечення самостійної діяльності студентів; створення системи контролю та оцінювання всіх видів діяльності студентів на різних етапах їх професійного навчання; професійна та практична спрямованість навчального процесу; інтеграція наукового дослідництва в навчальний процес; чітке

формування цілей та результатів навчання; кваліфікація та діяльність професорсько-викладацького складу; забезпечення ефективної взаємодії викладачів та студентів. Третя група – чинники, що визначають результати навчального процесу: професійний та особистісний розвиток фахівця, що відповідає моделі його компетентності, державним освітнім стандартам та особистим уявленням випускника про якість вищої освіти; затребуваність випускника на ринку праці; професійна самореалізація випускника. (Зінченко В.О., 2011, с.58).

Ґрунтовний аналіз чинників, які безпосередньо впливають як на зміст освіти, так і на успішність його реалізації, було здійснено науковцями Г.Мухаметзяною, В.Смирновим та О.Клюєвою. Чинниками, що увійшли до цієї класифікації, названо: 1) соціальні, 2) економічні, 3) політичні, 4) правові, 5) соціально-психологічні та етичні, 6) екологічні, 7) демографічні, 8) культурні, духовно-ідеологічні, 9) галузеві, 10) інституціональні (Мухаметзянова Г. В., 2000).

На підставі теоретичного та емпіричного аналізу Щудло С.А. класифікувала чинники, які визначають якість вищої педагогічної освіти (Щудло С.А., 2013). До таких чинників віднесено: соціетальні (зміна освітніх цілей внаслідок впливу цивілізаційних змін, перехід до постіндустріального суспільства, глобалізація освітнього простору, потреба формування людини нового типу); соціальні (кризові процеси у суспільстві, «демографічна яма», ставлення до інститутів влади, соціальний статус вчителя та престиж вчительської професії), інституційні (інтеграція до європейського освітнього простору, розширення доступу до вищої освіти, зростання мережі вищих навчальних закладів, фінансування освіти, неузгодженість інституту освіти з інститутом ринку праці), педагогічні (суперечки навколо моделі підготовки вчителя, зміна функцій вчителя у суспільстві, зниження мотивації до вибору педагогічного фаху та до професійної реалізації молодих фахівців у педагогічній сфері, зниження якості контингенту абітурієнтів педагогічних

ВНЗ, нездатність вишів актуалізувати освітній потенціал студентів). (Щудло С.А., 2013).

Освіта зазнає впливу соціального клімату, який є в суспільстві, економічних, політичних, правових, екологічних, демографічних, культурних, духовно-ідеологічних, етичних, галузевих, інституціональних факторів (Євген Красняков, 2011). Тому під час розробки та реалізації державної політики в галузі освіти важливо брати до уваги об'єктивно-суб'єктивні, внутрішньо-зовнішні чинники, характер їхнього впливу на систему освіти. Це, безперечно, буде сприяти, зважаючи на тенденції та перспективи розвитку освіти, потреби суспільства, держави в освіті та освічених громадянах, розробці реалістичної освітньої політики, яка має ґрунтуватися б на вітчизняному досвіді освітньо-педагогічної діяльності з урахуванням досягнень в освітній сфері міжнародного співтовариства.

Для формування змісту освіти через призму соціально-культурного підходу варто враховувати такі чинники, як: наука, виробництво матеріальних і духовних благ, досвід суспільних відносин, духовні цінності, форми суспільної свідомості, види діяльності людини. Також, серед чинників, які впливають на відбір і формування змісту освіти, можна виокремити такі: потреба суспільства в освічених людях, мета, яку суспільство ставить перед навчальним закладом на тих чи інших етапах свого історичного розвитку, реальні можливості процесу навчання, а також потреба особистості в освіті.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні зазначено, що метою державної політики щодо розвитку освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігання й примноження цінностей національної культури та громадянського суспільства, розвиток і зміцнювання суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави як невід'ємної складової європейської та світової спільноти (2002, с.1).

У процесі дослідження ми виокремили соціальні чинники, які суттєво впливають на ефективність і якість освіти. До соціальних чинників відносимо: рівень соціально-економічного розвитку, характер соціальної свідомості, особливості соціальної інфраструктури, характер і тип власності, особливості соціально-політичної ситуації в країні, характер правових норм та правовідносин у сфері регулювання соціальних відносин, рівень соціалізації, рівень соціальної мобільності, особливості моральних та етичних норм, традицій, що панують у суспільстві, особливості менталітету, соціально-демографічної ситуації, інституалізація системи освіти та рівень управління і контролю в сфері освіти з боку соціально-політичних структур, визначення стратегії та вектору розвитку освіти, готовність до її реформування відповідно до потреб соціально-економічного розвитку, впровадження новацій і готовність до інноваційного мислення.

Вважаємо, що на основі зазначених соціальних чинників людина у процесі навчання повною мірою зможе засвоїти соціальний досвід у формі знань, розвинути свої здібності та сформувати інтереси і нахили. Таким чином закладаються основи світосприйняття молодой людини, розвиваються її здібності, навички суспільної діяльності. Через освіту здійснюється передача інформації про нагромаджені людством цінності матеріальної і духовної культури, забезпечується наступність у розвитку суспільного виробництва. Знання є провідною формою діяльності суб'єкта, його соціалізації. Все зазначене стимулює розвиток пізнавальних здібностей особистості, закладає основи допитливості, прагнення знань, пізнавальних потреб. Усе це зумовлює формування спрямованості індивіда на активну соціальну діяльність, ініціативу й творчість та готує особистість до активної соціальної діяльності (13).

У системі освіти для гармонійного поєднання суспільних і особистісних інтересів має бути врахована система потреб (соціальних і особистісних), яка нерозривно пов'язана з системою цілей (соціальних — вимоги суспільства до загальної освіти, особистісних — формування

основних сторін особистості). Важливо, щоб здобуття освіти стало необхідною і привабливою метою для кожної людини, не послаблюючи при цьому орієнтацію на задоволення суспільних потреб(14).

Освіта проникає в усі сфери життя суспільства і виступає як засіб вирішення соціокультурних проблем. Тому вважаємо за доцільне проаналізувати соціальні і культурні чинники. Виходячи з цієї мети та спираючись на аналіз науковців, ми вважаємо, що саме соціально-культурні чинники найбільш ґрунтовно відзеркалюються в системі освіти і, перш за все, на ці чинники слід акцентувати увагу при організації освітнього процесу.

Культурологами ХХ століття відкрита фундаментальна залежність соціального часу від соціальних структур, виявлені соціальні витoki і культурний зміст часу. П. Бурдьє була створена конструкція соціального простору, в якій суспільство розглядається як багатовимірний простір чотирьох «полів» практик: економічної, соціальної, культурної, політичної, що визначають його багатовимірність (Бурдьє П., 1998). Ми акцентуємо увагу на цю теорію і зазначаємо, що сукупність соціальних і культурних чинників має величезний вплив на розвиток в суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій і поглядів на освітню систему в цілому і на розробку концепції мети навчання зокрема.

За допомогою освіти задовольняються соціальні інтереси та потреби людини, стабілізуються соціальні відносини членів суспільства; соціальні ролі, які виконують люди в процесі життєдіяльності, зумовлюються соціальними нормами та мораллю на основі загальної культури суспільства. Отже, вектор освіти має бути спрямований на максимальну участь культури в інтеграції суспільних відносин і структур, їх вдосконалення та розвиток на основі цінностей різних соціальних прошарків населення, що, в свою чергу, створить необхідні умови для підвищення духовного потенціалу суспільства.

І.А.Зязюн наголошував, що в освітньому процесі проявляється соціалізація людини і наступність поколінь (Зязюн І.А., 2006, с.6). У різних соціально-політичних умовах освіта визначається як стабілізуючий фактор

між новими соціальними уявленнями та ідеалами попередніх поколінь, що втілюються в історичній традиції. Таким чином утримується процес відтворення і передачі історичного та соціального досвіду і одночасно закріплюються у свідомості молодого покоління нові політичні й економічні реалії, нові орієнтири суспільного і культурного розвитку.

Інститут освіти як соціальний інститут виконує завдання соціалізації людей (передусім підростаючого покоління), тобто готує та залучає до життя в суспільстві через навчання і виховання. Специфіка цього процесу полягає в тому, що він відбувається динамічно, цілеспрямовано, систематично, планомірно. Завдяки соціалізації в суспільстві поширюється панівна ідеологія, що відображається у структурі й функціонуванні суспільних відносин, а це є одним з важливих засобів забезпечення спадкоємності поколінь, соціальної безперервності. Ми вважаємо, що складовими процесу соціалізації є: входження у суспільне життя, оволодіння загальнолюдською і національною культурою, соціально-професійна орієнтація, соціально-політична адаптація.

Розгляд освіти в культурному контексті, зазначає Шабунова А.О., передбачає визначення буттєвого виміру освіти та тих значень, які набуває освіта в процесі культурного розгортання, тобто як феномену культури, розкриття її взаємозв'язку з культурою, визначення її статусу по відношенню до культури. Освіта уможливорює процес культурного наступництва. В процесі навчання людиною застосовується знання, навички, які дозволяють їй розуміти культуру. Виховання ставить за мету прищеплення та розуміння цінностей, які ведуть до формування індивідуального змісту того, що засвоюється в освітньому процесі. Так освіта виконує функцію транслятора культури. (Шабунова А. О. 2014. – С. 156-157.)

Дж.Бенкс відзначає, що культура, як сфера духовної життєдіяльності особистості, обумовлює зміст і ціль навчання і такий підхід дасть можливість відродити й упровадити вічні цінності, ефективніше впливати на загальний розвиток суспільства (Дж.Бенкс, 2001).

Ми повністю погоджуємося з думкою І.В.Андрейко, що не можна переоцінити роль культури, оскільки завдяки їй особистість здатна проявляти розуміння і самовияв, розвивати аналітичні здібності, здатність експериментувати і робити логічні висновки (Андрейко І.В., 2009, с.16). Подолання браку духовності, котрий має місце у сучасному житті, можливо через збагачення будь-якої діяльності культурою. Культура має стимулювати ініціативу, самостійність і відповідальність. Для цього потрібне подолання консерватизму свідомості, перетворення усієї духовно-мотиваційної сфери, підготовка інтелектуальних, духовно багатих працівників, і в першу чергу – працівників освіти. Характер соціокультурного простору вирішує культура – індивідуальна, національна, загальнолюдська. Об'єднувальними чинниками і регулюючими механізмами у цій проблемі виступають мова, культурно-історичні традиції, звичаї, обряди, мораль, релігія, політика, право тощо, що створюють національний характер соціокультурного простору. Крізь призму цих цінностей здійснюється усвідомлення людиною оточуючої дійсності, котра не обмежується однією національною культурою, а постає цілісною системою, де її фундамент становлять загальнолюдські цінності.

Програма ЄС та Східного партнерства «Культура і креативність» представила дослідження за методологією ЮНЕСКО, яке дозволяє реально оцінити вплив культурної сфери на появу робочих місць та економіку в цілому. Дослідження вже проводили в 22 країнах світу, а тепер у фокусі дослідження і в Україні. Щоб розібратися в такому масштабному питанні, як вплив культури на економіку та суспільство, фахівці обрали показники, за якими збирали фактичні дані. Всього їх сім: економічний показник (частка культурного сектору у ВВП та зайнятості населення), освітній (наприклад, мистецька та інклюзивна освіта), гендерний, соціальний (наскільки активно українці живуть культурним життям), а також забезпечення культурних процесів на державному рівні, комунікація (доступ до Інтернету і свобода слова) та стан культурної спадщини. У 2014 році культурний сектор забезпечив як мінімум 4% ВВП. Це хороший показник, але можна більше.

Зростанню могли б посприяти податкові пільги, продуманий план розвитку галузі, інвестиції та, звісно, профільна освіта. Тобто, культура – це реальна економічна галузь, і чим скоріше ми осмислимо це на рівні країни і зможемо від слів перейти до конкретних дій, тим краще буде розвиватися ця сфера та економіка в цілому. (О.Скачкова, 2017)

Культура є досягненням кожного народу та суспільства, оскільки цінності, освіченість, релігія, навички поведінки, сукупність умов життя, традиції є основою соціокультурного простору, і саме тому важливо створити соціально-зорієнтовану систему освіти, яка б здійснювала трансляцію культури в соціумі культурними засобами.

На думку І. Зязюна, культурологічний підхід до модернізації освіти, має глобальну мету – “формування у людини культури, здатної з максимальною ефективністю реалізувати свої індивідуальні здібності і свої інтелектуальні та моральні можливості, якій притаманна потреба і пристрасть до самореалізації. Людина культури, – вважає вчений, – це втілення зрізів культурного начала в людині: свободи, гуманності, творчості, духовності, адаптивності” (Зязюн І.А., 2006, с.14–36).

Культура спрямована на збереження традиційних норм і цінностей, на створення нових моделей діяльності та поведінки, що, в свою чергу, має стабілізувати та регулювати соціальні процеси. Саме тому культура має визначати зміст освіти, адже кінцева мета навчання спрямована на досягнення ідеалів і цінностей, пріоритетних для суспільства.

Ми поділяємо думку І.В.Андрейко, що перетворення змісту освіти і виховання впливає зі зміни вимог, поставлених сучасним суспільством до особистості, яка відновлює та ретранслює певні культурні, соціальні, цивілізаційні цінності. Тому зміна змісту освіти і виховання включає втілення в освітній простір таких чинників, як гуманізація і гуманітаризація освіти, що спирається на гнучку систему впровадження інновацій у навчанні та вихованні.(Андрейко І.В., 2009, с.17)

У процесі дослідження ми виокремили культурні чинники, які суттєво впливають на ефективність і якість освіти. До культурних чинників відносимо: домінуючі в суспільстві ідеї, цінності та норми, ціннісні орієнтації, зокрема молоді, мотивації в сфері освіти, усвідомлення соціальних потреб, запитів і готовність до реалізації завдань, передбачених реформуванням, колективні уявлення, що супроводжуються певним типом соціальної дії, особливості зберігання і передавання людського досвіду, рівень цивілізованості, система уявлень, вірувань та переконань.

Оскільки вимоги суспільства до підвищення рівня освіти і культури населення постійно зростають, система навчальних закладів повинна бути чітко орієнтована на підготовку молоді до майбутнього з урахуванням особливостей соціальних і культурних чинників з метою покращення сьогоденного суспільного та особистого життя.

Висновки. Таким чином, формування та здійснення освітньої політики, функціонування системи освіти в цілому повинно бути пов'язане з суспільними реаліями та розвитком культури. Якість і ефективність освіти перебуває під впливом соціально-культурних чинників, які виявляються в освітньому процесі та визначають зміст підготовки, особливості організації навчання, результати навчального процесу. Сукупність соціальних і культурних чинників має величезний вплив на розвиток в суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій і поглядів на освітню систему в цілому і на розробку концепції мети навчання зокрема.

У процесі дослідження ми виокремили базові соціальні і культурні чинники, які суттєво впливають на ефективність і якість освіти. До соціальних чинників відносимо: рівень соціально-економічного розвитку, характер соціальної свідомості, особливості соціальної інфраструктури, характер і тип власності, особливості соціально-політичної ситуації в країні, характер правових норм та правовідносин у сфері регулювання соціальних відносин, рівень соціалізації, рівень соціальної мобільності, особливості моральних та етичних норм, традицій, що панують у суспільстві,

особливості менталітету, соціально-демографічної ситуації, інституалізація системи освіти та рівень управління і контролю в сфері освіти з боку соціально-політичних структур, визначення стратегії та вектору розвитку освіти, готовність до її реформування відповідно до потреб соціально-економічного розвитку, впровадження новацій і готовність до інноваційного мислення. До культурних чинників відносимо: домінуючи в суспільстві ідеї, цінності та норми, ціннісні орієнтації, зокрема молоді, мотивації в сфері освіти, усвідомлення соціальних потреб, запитів і готовність до реалізації завдань, передбачених реформуванням, колективні уявлення, що супроводжуються певним типом соціальної дії, особливості зберігання і передавання людського досвіду, рівень цивілізованості, система уявлень, вірувань та переконань

Вважаємо, що ефективність освіти посилиться завдяки всебічному врахуванню та застосуванню в процес навчання і виховання соціально-культурних чинників. Актуалізація соціально-культурних чинників освіти має бути спрямована на забезпечення соціального та загальнокультурного розвитку молоді в процесі навчання, виховання та підготовки її до життя у швидкозмінному суспільстві.

Перспективним напрямком наукових досліджень вбачаємо розробку методологічних аспектів ефективного застосування соціально-культурного підходу в освіту в Україні.

Література

1. Андрейко І.В. Особливості впливу освіти та культури на формування особистості в контексті сучасних реалій глобалізації / Андрейко І.В. // ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3’2009, с.14-18.
2. Бурдые П. Структура, габитус, практика // Журнал социологии и социальной антропологии. Том I, 1998. № 2.
3. Зінченко В.О. Якість вищої освіти: чинники впливу / В.О.Зінченко // Освіта Донбасу.- 2011.- № 4.- С. 55-59
4. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості // Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с

5. Зюзіна Т. О. Компаративний аналіз проблеми визначення цілей і завдань гуманітарної культурологічної освіти / Т. О. Зюзіна// Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). - №4. - Бердянськ: БДПУ, 2006. - 224 с.
6. Карпюк О. А. Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг / О. А. Карпюк // Економіка. Управління. Інновації : електронне наук. фах. вид. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koagor.pdf
7. Красняков Євген. Чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти України [Електронний ресурс] /Євген Красняков// Віче. – січень, 2011. – № 2. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2381/>
8. Мухаметзянова Г. В. Образование в условиях социальной рыночной экономики / Г. В. Мухаметзянова, В. Н. Смирнов, О. Р. Ключева. - Казань : ИСПО РАО, 2000. - 54 с
9. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
10. Скачкова О, [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Skachkova_Kultura_v_cyfrakh.htm
11. Щудло С.А. «Якість вищої педагогічної освіти: чинники та механізми забезпечення в умовах сучасного суспільства» дисертація на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук, Харків – 2013, 418 с.
12. Шабунова А. О. Культурологічні чинники в освітніх трансформаціях / А. О. Шабунова // Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 травня 2014 р.) / за загальною редакцією д.ю.н., професора В.М. Дрьоміна. – м. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. – С. 156-157.
13. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.big-lib.com/book/8_Sociologiya_Zagalnii_kyrs/795_202_Osvita_yak_instityt_socializacii_ta_samorealizacii_ludini
14. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ellib.org.ua/books/files/pedagog/ped1/5451.html>
15. Banks.J. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching , 2001.- 180p.
16. Ognevyuk V., Sysoieva S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. The advanced science journal (6), pp. 98-103, DOI: 10.15550/ASJ.2015.06.098.

ПОНЯТИЕ «СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРЫЕ ФАКТОРЫ» В СОВРЕМЕННОМ НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ

Титаренко Инна, кандидат педагогических наук, доцент, старший научный сотрудник научно-исследовательской лаборатории освитологии, Киевский университет

имени Бориса Гринченко, ул. Тимошенко 13-б, 04212 г. Киев, Украина,
i.tytarenko@kubg.edu.ua

В статье проанализированы факторы, которые влияют на учебный процесс и определяют содержание образования; обоснована тенденция усиления эффективности образования благодаря актуализации социально-культурных факторов в учебном процессе; отражена взаимосвязь между формированием и осуществлением образовательной политики, функционированием системы образования с общественными реалиями и развитием человеческой культуры.

Ключевые слова: факторы, социальные факторы, культурные факторы, социально-культурные факторы

THE CONCEPT OF "SOCIAL-CULTURAL FACTORS" IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

Tytarenko Inna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher at the Scientific and Research Laboratory of Educology, Borys Grinchenko Kyiv University, 13-b Tymoshenko street, 04212 Kiev, Ukraine,
i.tytarenko@kubg.edu.ua

The article analyzes the factors that influence the learning process and determine the content of the training; The tendency of strengthening the effectiveness of education is substantiated due to the actualization of socio-cultural factors in the educational process; The article reflects the relationship between the formation and implementation of educational policies, the functioning of the education system with public realities and the development of human culture.

Key words: factors, social factors, culturological factors, socio-cultural factors

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017
Прийнято до друку 16.02.2017

REFERENCES (TRANSTATEDANDTRANSLITERATED):

1. Andrejko I.V. Osoblivosti vplivu osviti ta kul'turi na formuvannja osobistosti v konteksti suchasnih realij globalizacii / Andrejko I.V. // VISNIK NTUU "KPI". Filosofija. Psihologija. Pedagogika. Vipusk 3'2009, s.14-18.(rus)
2. Burd'e P. Struktura, gabitus, praktika // Zhurnal sociologii i social'noj antropologii. Tom I, 1998. # 2.3. (rus)
- 3, Zinchenko V.O. Yakist vyshchoi osvity: chynnyky vplyvu / V.O.Zinchenko // Osvita Donbasu.- 2011.- # 4.- S. 55-59 (ukr)

4. Ziaziun I.A. Estetychni zasady rozvytku osobystosti // *Mystetstvo u rozvytku osobystosti: Monohrafiia / Za red., peredmova ta pisliamova N.H. Nychkalo.* – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2006. – 224 s(ukr)
5. Ziuzina T. O. Komparatyvnyi analiz problemy vyznachennia tsilei i zavdan humanitarnoi kulturolohichnoi osvity / T. O. Ziuzina// *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Pedahohichni nauky).* - #4. - Berdiansk: BDPU, 2006. - 224 s. (ukr)
6. Karpiuk O. A. Faktory formuvannia ta rozvytku rynku osvityvnykh posluh / O. A. Karpiuk // *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii : elektronne nauk. fakh. vyd. Zhytomyr. derzh. un-tu im. I. Franka.* - Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf (ukr)
7. Krasniakov Yevhen. Chynnyky vplyvu na protsesy formuvannia ta zdiisnennia derzhavnoi polityky v haluzi osvity Ukrainy [Elektronnyi resurs] /Yevhen Krasniakov// *Viche.* – sichen, 2011. – # 2. Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/2381/>(ukr)
8. Mukhametzianova H. V. Obrazovanye v uslovyakh sotsyalnoi rynochnoi ekonomyky / H. V. Mukhametzianova, V. N. Smyrnov, O. R. Kliueva. - Kazan : YSPO RAO, 2000. - 54 s (rus)
9. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>(ukr)
10. Skachkova O, [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2017/Skachkova_Kultura_v_cyfrakh.htm (ukr)
11. Shchudlo S.A., «Yakist vyshchoi pedahohichnoi osvity: chynnyky ta mekhanizmy zabezpechennia v umovakh suchasnoho suspilstva» dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora sotsiologichnykh nauk, Kharkiv – 2013, 418 s. (ukr)
12. Shabunova A. O. Kulturolohichni chynnyky v osvityvnykh transformatsiiah / A. O. Shabunova // *Liudyna, suspilstvo, polityka: aktualni vyklyky suchasnosti: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 22-23 travnia 2014 r.) / za zahalnoi redaktsiieiu d.yu.n., profesora V.M. Dromina.* – m. Odesa : Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», 2014. – S. 156-157. (ukr)
13. [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu: http://www.biglib.com/book/8_Sociologiya_Zagalnii_kyrs/795_202_Osvita_yak_instytut_socializacii_ta_samorealizacii_ludini
14. [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu:
15. Banks.J. *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching* , 2001.- 180r.(eng)
16. Ognevyuk V., Sysoieva S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. *The advanced science journal* (6), pp. 98-103, DOI: 10.15550/ASJ.2015.06.098.(eng)